

قرائت‌ها روایت‌ها رقابت‌ها

چرا قرائت معتبر از امام مهم است؟

اگر بخواهیم سخنرانی‌های رهبر انقلاب را در طول یک سال سطح‌بندی کنیم، بی‌تردید سخنان ابتدای سال رهبر انقلاب در حرم مطهر رضوی و نیز سخنرانی روز ۱۴ خرداد به مناسبت سالروز رحلت امام خمینی رحمه‌الله علیه در بالاترین درجه از اهمیت قرار دارند. با مروری به این سخنرانی‌ها در طول سالیان گذشته، مشاهده می‌کنیم که مهم‌ترین مسائل روز داخلی و خارجی در این سخنرانی‌ها مطرح می‌شود؛ به‌طوری‌که تحلیلگران سخنرانی ابتدای سال ایشان را برنامه جمهوری اسلامی برای یک‌سال پیش‌رو می‌دانند. اگرچه در سخنرانی‌های ۱۴ خرداد وجه‌اندیشه‌ای و مبنایی سخنرانی‌ها به دلیل مباحث مربوط به اندیشه و شخصیت امام بیشتر است، اما باز هم مسائل مهم داخلی و خارجی مورد اشاره، تحلیل و تبیین رهبری قرار می‌گیرند. ۱۴ خرداد امسال اما در حالی که نزد افکار عمومی و رسانه‌ها انتظار می‌رفت با توجه به رسیدن مذاکرات هسته‌ای به مراحل حساس خود و نیز اوضاع نابسامان، پیچیده و چندلایه منطقه، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مستقلاً در این باره صحبت کنند اما ایشان اکثر وقت سخنرانی را به مسأله تبیین «اصول امام» و هشدار نسبت به «تحریف شخصیت امام» اختصاص دادند؛ چرا؟

در حالی‌که به نظر می‌رسد مسیر آینده جمهوری اسلامی با توجه به «قرائت معتبر امام» روشن باشد اما برخی در نظر دارند در عرض ریل معتبر و اصلی انقلاب و اصول امام، ریل‌گذاری جدیدی بر مبنای سلاقی شخصی آیت‌الله خامنه‌ای تا بتوانند بیشترین نقش و تأثیر را در آینده مسیر انقلاب - بر طبق آنچه خود صلاح می‌دانند - داشته باشد.

پاسخ به چرایی این پرسش به تصمیمات بزرگی برمی‌گردد که جمهوری اسلامی ایران در آینده‌ای نزدیک باید به چگونگی پایان دادن به مناقشه هسته‌ای، نحوه تعامل با نظام بین‌الملل و تعیین جایگاه و نقش منطقه‌ای خود اتخاذ کند. البته این نکته بدان معنا نیست که لزوماً هدف این افراد برای قدرت‌طلبی و یا تضعیف انقلاب است بلکه حتی برخی از سر دلسوزی و اعتقاد به‌درستی مسیر خود تلاش می‌کنند، اما به هر حال امروز در برخی مسائل نظیر استکبارستیزی، نحوه تعامل با استکبار، شیوه حکومت‌داری و کشورداری، استقلال، نحوه زندگی و تعامل مدیران و کارگزاران نظام و... اختلاف دیدگاه با اصول اساسی امام خمینی دارند. به نظر می‌رسد این طیف بعد از رحلت امام و به مرور زمان به سمت عملگرایی صرف رفته و به دنبال انطباق هرچه بیشتر با نظام بین‌الملل در مسیر غربی هستند.

■ قرائت‌ها، روایت‌ها و رقابت‌ها!

روزها و سال‌های پیش‌رو (پیچ تاریخی) برای جمهوری اسلامی بسیار حیاتی است. نه تنها ایران بلکه همه قدرت‌های بین‌المللی

رهبری فراهمند

■ ادامه از صفحه ۱۳

صفتی که شاید بیش از دیگر صفات امام(ره) زیانزد خاص و عام بود، نظم ایشان است. نمونه‌هایی که از نظم رفتاری امام(ره) نقل شده، به تنهایی گواه این ادعاست که از آن جمله، برنامه تقریباً ثابت زندگی شبانه‌روزی امام(ره) است. معروف است که ایشان ثانیه‌ها را نیز رعایت می‌کرد (همان، «خاطرات مرضیه جدیدی دیاغ»، ج ۲، ص ۱۴۱ و ص ۲۳۳) و اطرافیانش ساعت‌های خود را با رفتارهای روزانه وی تنظیم می‌کردند. (همان، جلد ۲، خاطرات حمید روحانی، ص ۳۳۳) یکی از افرادی که مدتی همراه امام(ره) بوده، در مورد نظم زندگی ایشان می‌گوید: ساعات شب و روز امام چنان تقسیم‌بندی شده بود که ما می‌توانستیم بی‌آنکه امام را ببینیم، بگوییم مشغول چه کاری است.

اما در زندگی اجتماعی، مهم‌ترین ویژگی امام(ره) خوشبینی وی به انسان‌هاست که نتیجه آن «مردم‌دوستی» و «مردم‌گرایی» است. بی‌شک تأکید امام(ره)

و منطقه‌ای سعی می‌کنند تا با استفاده از ظرفیت‌های خود، از این آشفته‌بازار جهانی و

منطقه‌ای بیشترین امتیاز ممکن را برای تعیین جایگاه خود در نظم جدید بین‌المللی به‌دست آورند. برای مثال، راهبرد «گردش به شرق» آمریکا و تمرکز بیشتر در شرق جهان، ناشی از همین مسأله است. جمهوری اسلامی ایران نیز در سه سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی با مسائل و موانعی روبه‌رو است و حل این مسائل بیش از هر زمان دیگری به آینده جمهوری اسلامی پیوند خورده است. از این رو نگاه تقلیل‌گرایانه و حتی سرزنش‌گرایانه نسبت به استکبارستیزی، بزرگ کردن آمریکا و تعامل با اوو نیز واکنش‌ها نسبت به تحولات منطقه را نباید در سطح اختلاف دیدگاه‌های رایج و یا رقابت‌های سیاسی دید. دغدغه‌های فوق، این طیف را بر آن داشته است تا هرچه بیشتر نظرات و تجویزات

خود را برای ریل‌گذاری آینده انقلاب بیان کند.

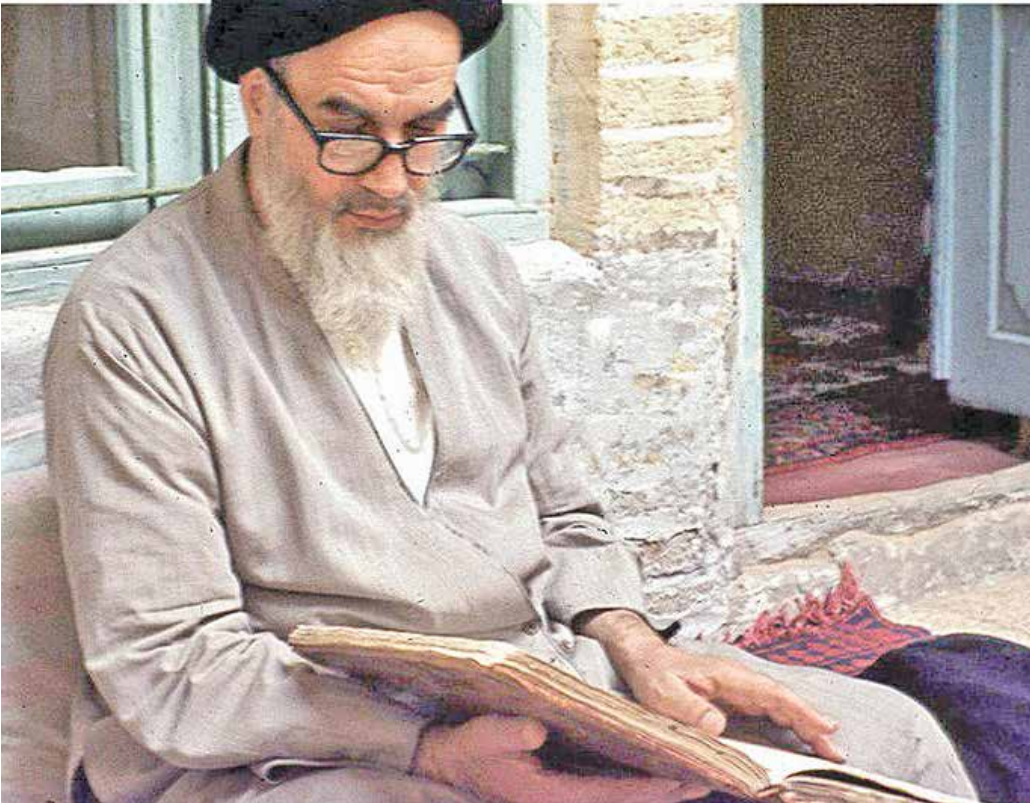
■ جهت‌گیری‌ها مهم است

در چند سال اخیر نیز این روایت‌ها و قرائت‌ها هرچه بیشتر شد تا جایی که رهبر انقلاب در تیرماه ۹۲ و در دیدار با کارگزاران نظام گفتند: «جهت‌گیری‌ها مهم است. بنده در روز چهاردهم خرداد امسال در سالگرد رحلت امام بزرگوار رضوان‌الله تعالی علیه در مرقد مطهر ایشان، جهت‌گیری‌های انقلاب را بر اساس قرائت امام - که برای ما معتبر و حجت است - شرح دادم. جهت‌گیری در سیاست داخلی، جهت‌گیری در سیاست خارجی، جهت‌گیری در عرصه فرهنگ، جهت‌گیری در عرصه اقتصاد را نیز واکنش‌ها نسبت به تحولات منطقه را نباید در تفسیر غلط از جهت‌گیری موردنظر امام انجام می‌گیرد؛ به این هم چیز بدی است و خطرناک هم هست. خوشبختانه بنیات امام جلوی چشم

اما چرا امام؟

از یاد نبرده‌ایم که برخی در زمان نه چندان دور به دنبال حذف امام و اصول ایشان از ذهن و محاسبات مردم ایران بودند و عقیده داشتند که امام را باید به موزه‌ها سپرد. حتی بعد از اینکه این طراحي، اثرگذاری مورد نظر آنها را در پی نداشت، آنها روی بازنمایی اندیشه و رفتار امام در قالب شخصیتی خشن برنامه‌ریزی کردند که این طرح نتوانست آنها را به مطلوب برساند. بنابراین باید پرسید که برای مخدوش کردن چهره جمهوری اسلامی ایران، چرا امام مورد هدف قرار می‌گیرد؟ پاسخ آن است که در این راه، بهترین وسیله برای متقاعد کردن عموم مردم و تنبلیگان، استناد به اندیشه، شخصیت و رفتار امام خمینی رحمه‌الله علیه به عنوان نماد وحدت و حب‌المؤمنین نظام جمهوری اسلامی و همچنین شاقول و شاخص انقلاب است. به همین جهت چند وقتی است که قرائت‌ها و روایت‌های مختلف و بعضاً شاذ از بنیانگذار جمهوری اسلامی از سوی برخی تریبون‌ها و رسانه‌ها مطرح می‌شود؛ از مطالبی درباره رابطه با آمریکا که با محکمات امام خمینی منافات دارد تا حتی تردید در مفهوم استقلال سیاسی و خودکفایی. با بررسی این سخنان درمی‌یابیم طیفی به دنبال بازنمایی لیبرالی و دموکراتیک و حتی اعتنا‌ف‌پذیر در برابر اصولی از امام خمینی هستند که رهبر انقلاب در سخنان ۱۴ خرداد خود بدان اشاره کردند. البته بحث رقابت و جنگ روایت‌ها مختص به ایران نیست بلکه آمریکا نیز برای پیشبرد اهداف خود روی این مسأله سرمایه‌گذاری فراوانی کرده است.

«از جمله مفاهیمی که توسط ارتش آمریکا توسعه یافت، جنگ روایت‌ها بود. جنگ‌های اخیر نشان داده‌اند که جنگ‌ها نوبین فراتر از عناصر فیزیکی میدان جنگ هستند. رسانه‌ها مهم‌ترین عامل برای جنگ در جهت بردن و پیروزی در بیان روایت هستند.»^۱

ما است؛ بیانات امام، صدای امام، نوشته امام، آثار امام، جلوی چشم ما است.»

با توجه به مطالب فوق، به نظر می‌رسد روایت‌ها و قرائت‌هایی که بوی تحریف و انحراف از اصول امام را می‌دهند مسأله جمهوری اسلامی نیستند بلکه فرامسأله هستند. چراکه اصول امام به عنوان شاخص حرکت و عملکرد به‌شمار می‌آید و حال‌اگر این میزان، تحریف و یا منحرف شود، تصمیم‌گیری و سنجش عملکرد در مسائلی نظیر مذاکرات هسته‌ای، تحولات منطقه‌ای و مسائل فراوان دیگر مرتبط با جمهوری اسلامی چگونه قابل ارزیابی هستند؟ رهبر انقلاب اسلامی در سخنان ۱۴ خرداد گفتند: «ما اگر بخواهیم شخصیت امام را به معنای واقعی کلمه پیدا کنیم، این راه دارد؛ اگر ما این راه را رقتیم، مطلب حل خواهد شد و الا امروز کسانی می‌آیند طبق میل خود سلیقه خود یک‌جور امام را معرفی می‌کنند، ممکن است در فردا کسان دیگری بیایند و بر طبق سابق دیگری، بر طبق حوادث دیگری که در دنیا پیش می‌آید، مصلحت بدانند که امام را جور دیگری معرفی کنند... آن راهی که می‌تواند مانع از این تحریف بشود، بازخوانی اصول امام است.»

فرامسأله جمهوری اسلامی، باید فرامسأله حلقه وفاداران به آن هم باشد. نباید با اصول امام شعاری برخورد کرد و سخنان رهبر انقلاب را در این زمینه طوطی‌وار تکرار کرد و بر سر این و آن گوید. باید مکتب امام و اصول امام را فهمید و طبق آن رفتار کرد و با آن عملکرد دیگران را سنجید. ایشان در سخنرانی ۱۴ خرداد تذکر دادند: «هرکسی هر حرفی را که خودش می‌پسند به امام نسبت ندهد. آنچه را به امام نسبت می‌دهیم، باید در منابع مربوط به امام موجود باشد، آن هم به شکل مکرر، به شکل مستمر، مثل همین موارد هفت‌گانه‌ای که ما گفتیم؛ اینها از اول بیانات امام تا آخر، همین‌طور که انسان مراجعه می‌کند، در طول سال‌های متمادی، همه این مطالب را انسان در بیانات امام می‌بیند، اینها می‌شوند اصول. دیگران هم بگردند با همین شیوه اصول را پیدا کنند.» بنابراین برای اینکه مقهور روایت‌های منشوری که انسان مراجعه می‌کند، در طول سال‌های متمادی، همه این مطالب را انسان در بیانات امام می‌بیند، اینها می‌شوند اصول. دیگران هم بگردند با همین شیوه اصول را پیدا کنند.»

■ بی‌نوشت:

۱. (کتاب واکاوی مدل رفتاری آمریکا علیه جمهوری اسلامی، قاسم فولادی، آینده‌پژوهی علوم و فناوری‌های دفاعی، ۱۳۹۰)

«شأن اخلاق در سیاست» از منظر بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران

اخلاق سلیم سیاستمدار

دکتر سید سلمان صفوی

رئیس مرکز بین‌المللی مطالعات صلح در لندن

«لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (سوره انفال، آیه ۲۷)

با رویکرد تحلیل گفتمان به آثار امام خمینی (ره)، مبرهن است که ایشان به‌عنوان یک حکیم، علاوه بر مباحث متافیزیکی به مباحث «اخلاق کاربردی» و «فلسفه اخلاق» به معنای عام و «اخلاق سیاسی» به معنی خاص نیز پرداخته‌اند. مبنای ایشان در سیاست مُدُن این است که سیاست برای قبضه قدرت به مثابه قدرت نیست. قدرت ابزاری است برای ساختن جامعه توحیدی بر اساس عدل، شورا و اخلاق سلیم. لذا ایشان «اخلاق سلیم» را «فصل قریب» تمایز «جنس» سیاست اسلامی و سیاست طاغوتی، سیاست موسوی و سیاست فرعونی از انواع سیاست می‌دانند. (فصل قریب، فصلی است که موجب تمایز نوع از انواع مشارک در جنس قریب شود؛ مانند ناطق برای انسان) از منظر ایشان، اخلاق صرفاً حوزه فردی را شامل نمی‌شود، بلکه تعاملات اجتماعی و کنش‌های سیاسی را نیز مشتمل است. موضع ایشان در حوزه اخلاق سیاسی، از منظر «فقه اخلاق» و «حکمت عملی» است.

برخی مبنای امام خمینی(ره) در رابطه با اخلاق سیاسی بر اساس «صحیفه امام» بدین قرار است:

آزادی مسلمین در رأی به حاکم و تعیین سر نوشت: «عدالت» و «آزادی» دو قاعده طلایی در فلسفه سیاسی و فلسفه اخلاق امام خمینی (ره) است. در فلسفه امام خمینی (ره)، حوزه «اخلاق» و «سیاست» در هم تنیده‌اند. لذا مباحث ایشان در حوزه سیاست مُدُن مشتمل بر مباحث اخلاق کاربردی و سیاست عملی است؛ زیرا مبنای فعل آدمی را شان و جایگاه «نفس» آدمی می‌دانند.

انسان الهی با «نفس سلیم»، رفتاری موسوی دارد و نفس جاهل یا نامذهب، اخلاقی فرعونی در سیاست اتخاذ می‌کند. «سه اصل حکومت اسلامی عبارتند از: ۱. اصل لزوم عدالت در حاکم اسلامی، ۲. اصل آزادی مسلمین در رأی به حاکم و تعیین سرنوشت خود و ۳. اصل استقلال کشور اسلامی از دخالت اجانب و تسلط آنها بر مقدرات مسلمین.» (صحیفه امام، ج ۵، ص ۳۳۶، سطر ۵)

عدل و دموکراسی: عدل و دموکراسی شروط ذاتی «مردم‌سالاری دینی» و «اخلاق سیاسی الهی» هستند. «حکومت اسلامی یعنی یک حکومت مبتنی بر عدل و دموکراسی و متکی بر قواعد و قوانین اسلام.» (صحیفه امام، ج ۵، ص ۱۳۳، پاراگراف ۴)

مشارکت اکثریت مردم: اصلاحات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی با مشارکت اکثریت مردم ممکن می‌شود. بدون مشارکت اکثریت مردم، اصلاح جامعه ناممکن است. «اساس کار جمهوری اسلامی، تأمین استقلال مملکت و آزادی ملت ما و مبارزه با فساد و فحشا و تنظیم و تدوین قوانین است که در همه زمینه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی با توجه به معیارهای اسلامی، اصلاحات لازم را به عمل آورد. این اصلاحات با مشارکت کامل همه مردم خواهد بود.» (صحیفه امام، ج ۵، ص ۱۵۵، پاراگراف ۴)

اصلاح شرایط زندگی مردم: هدف حکومت دینی، از بین بردن فقر و اصلاح شرایط زندگی مردم است: «هدف قبل از هر چیز از بین بردن فقر و اصلاح شرایط زندگی برای اکثریت قاطع مردم ماست که از همه جهت مورد ظلم واقع شده‌اند.» (صحیفه امام، ج ۵، ص ۱۵۵، پاراگراف ۴)

تمکین اراده عمومی: آزادی در انتخابات و تمکین اراده عمومی، رکن اساسی گوهر «اخلاق سیاسی اسلامی» است؛ «یکی از مهم‌ترین وظایف اولیه جمعی که پس از سقوط شاه مسئولیت امور را به‌دست می‌گیرند، فراهم کردن شرایط انتخابات آزاد است که به هیچ‌وجه اعمال قدرت و نفوذ از هیچ طبقه و گروهی در انتخابات نباشد.» (صحیفه امام، ج ۵، ص ۳۸۲، پاراگراف ۵)

مردم‌سالاری و آزادی: از منظر «فقه اخلاق» و «اخلاق حکمت عملی»، نظر مردم ملاک انتخابات سیاسی است؛ «میزان رأی ملت است.» ما قییم مردم نیستیم. ما باید خادم مردم باشیم. مردم‌ولی نعمت ما هستند. «آزادی مال مردم است. قانون آزادی داده، خدا آزادی داده به مردم، اسلام آزادی داده، قانون اساسی آزادی داده به مردم.» (صحیفه امام، ج ۳، ص ۴۰۶، پاراگراف آخر)

رعایت حقوق مردم: «تعیین شکل و نوع حکومت از حقوق مردم است؛ لذا اخلاق تعرض به آن بدین خاطر که موافق برداشت ما از اسلام و سیاست نیست، غیر اخلاقی است. حقوق مردم در انتخابات باید رعایت شود. «از حقوق اولیه هر ملت است که سرنوشت و تعیین شکل و نوع حکومت خود را در دست داشته باشد.» (صحیفه امام، ج ۳، ص ۳۶۷، پاراگراف آخر)

رعایت حقوق مردم: «تعیین شکل و نوع حکومت از حقوق مردم است؛ لذا اخلاق تعرض به آن بدین خاطر که موافق برداشت ما از اسلام و سیاست نیست، غیر اخلاقی است. حقوق مردم در انتخابات باید رعایت شود. «از حقوق اولیه هر ملت است که سرنوشت و تعیین شکل و نوع حکومت خود را در دست داشته باشد.» (صحیفه امام، ج ۳، ص ۳۶۷، پاراگراف آخر)

اما، ج ۳، ص ۳۶۷، پاراگراف آخر)

اما، ج ۳، ص ۳۶۷، پاراگراف آخر)